

A városépítész felelőssége

Gondolatok Belső-Ferencváros példáján

DLA-disszertáció, tézisek
PTE PMMK Breuer Marcell Doktori Iskola
G. Korompay Judit

alaptézis

„A város nem a puszta együttélés kedvéért alapított, hanem az emberhez méltó élet céljából”.

Ez a több, mint 2000 évvel ezelőttről ránkmaradt arisztotelészi gondolat a mindenkori város-építész „ars poetica”-ja kell legyen.

Megtisztelő, hatalmas felelősséggel járó feladat az emberhez méltó élet térbeli lehetőségeinek, kereteinek meghatározása, változtatása. Ezt a hivatást csak alázattal, elszántsággal, és empátiával, csak a megismerni és jobbítani akarás belső szükségletével lehet, szabad gyakorolni.

1. tézis

Minden település történeti település. Az is, amelyiknek nincs sok-évszázados múltja, nincs regisztrált műemléke. De története van. Volt, és lesz.

A település/településrész elmélyült kutatómunkát igénylő, archív térképek összehasonlító elemzésén, a vonatkozó szakirodalom tanulmányozásán alapuló feltárása, értelmezése, elemzése, értékelése, fejlődéstörténetének megértése, a változások mozgatórugóinak ismerete nélkülözhetetlen a jó terv elkészítéséhez. Meg kell tanulunk a települést. Múltját, jelenét. Hogy ne újratervezzük, hanem múltban gyökerező, folyamatosságot felmutató, értékőrző-értékteremtő jövőképet munkálhassunk ki terveinkben.

2. tézis

A tér, az utcater identitásmeghatározó, közösségformáló értékű találkozási hely.

Fontos, hogy a település szabad terei, utcái ne csak a lakás, a munkahely, az iskola, az üzlet között megteendő távolság szükséges, minél gyorsabban leküzdendő helyszínei, hanem arisztotelészi értelemben az emberhez méltó élet változatos, marasztaló, az egyéni, a családi, a közösségi élet módját és minőségét gazdagító színterei, a találkozás, az együtt-levés terei legyenek.

A településtervezéssel foglalkozó városépítész (és a tervezés hosszú folyamatában vele együtt-dolgozó-együttgondolkodó valamennyi szereplő) felelőssége nagy. A történeti tér-fejlődés vizsgálata, szintézise eredményeképpen fel kell ismerni és megtartani-védeni a történeti értékű településszerkezetet, térstruktúrákat, korrigálni kell a térfejlődésben megrekedt, vagy a kedvezőtlen, az emberi életet nem támogató téralakatokat, és létre is kell tudni hozni új tereket, utcatereket, térstruktúrákat ha az a település, településrész érdeke, közösségmegtartó, közösségformáló eszköze. Más a feladat egy folyamatos, szerves fejlődést felmutató település, egy kedvezőtlenül átalakított, vagy egy esetleg teljesen szétvert struktúra esetén.

A téralakításban is a megőrizni – megtartani - védeni, a korrigálni - kiegészíteni-élhetőbbé tenni, és az újat létrehozni hármas lehetőségét kell a térben zajló emberi élet kereteinek jobbítása érdekében alapos megfontolás tárgyává tenni.

3. tézis

A lakótömb belső (udvar)terének milyensége a lakóértéket, az emberi élet minőségét meghatározó jelentőségű.

A tömbbelső világát terhelő és éltető erők, hatások, adottságok igen sokrétűek. Amíg a nagyváros belvárosi tömbjeiben sokszor a túlépítettség miatti fojtogató benapozási, átszellőzési, zöldfelületi hiányok, addig a kisebb települések központi részein esetenként a kihasználatlan, értékes, tágas tömbbelső intenzívebb hasznosításának megfelelő módja lehet a feladat.

A világörökség-rangú pesti belváros kivételes gazdagságú és egységességű impozáns homlokzat-sorai mögött a tömbbelső súlyos öröksége magát a nemzetközi védettség tárgyát, a közel ötezer eklektikus-szecessziós lakóház hosszútávú megmaradását veszélyezteti.

4. tézis

A történeti település(rész)ek autentikus fennmaradásának feltétele a „hitelesítő” épület-állomány megtartása.

A történeti értékű települések, településrészek csak úgy őrizhetik meg identitásukat, sajátos arculatukat, ha nemcsak a műemlékek, de a történeti épületállomány „hitelesítő közegét”, a folytonosságot és integritást jelentő további értékhordozó házak, épületegyüttesek is nagy számban fennmaradnak. Ezek azok az utcaképben meghatározó jelentőségű épületek, melyek nélkül hiányozna az a pótolhatatlan többlet-érték, amelyet a folytonosság és az egységesség ad a történeti értékű településeknek. Ezen épületek, épületegyüttesek, építmények, látványok (fasorok, szobrok, „helyek”) égnék be a tudatunkba, és jelentik az adott település „mentális térképét”.

5. tézis

A szabályozás életmódformáló erejű kódrendszer.

A falu, a város nem műszaki tárgy, hanem maga az élet. Nagy kérdés: hogyan lehet az ÉLETET szabályozni? Rendkívüli felelősségű feladat az emberi élet kereteinek meghatározása, módosítása, hiszen ezzel a mindenkori ember életmódjába avatkozunk be. A városépítész teret formál, működést alakít. Akár egyetlen szóval, vonallal, számmal a szabályozási terven, vagy az építési előírásokban. A legrövidebb lerajzolt vonalnak is óriási térbeli értéke, használati jelentősége lehet a várostestben. Ahhoz, hogy egy szót, egy vonalat, egy számot felelősen leírassunk, lerajzolhassunk, hatalmas ismeretanyag birtokában kell lennünk. Nélkülözhetetlenek a szintetizáló, értékelő-elemző vizsgálatok, érték- és problématerképek. Tudnunk kell az adott település/rész térbeliségének történetileg kialakult helyi rendjét, „szabályait”, a köz- és magánterületek működésének és megjelenésének jellegzetességeit, helyi értékeit, sajátosságait. Képesnek kell lennünk az értékarányos, súlyozott szintézisre, a továbblépés legjobb - sokszor időigényes - kompromisszumai kiérlelésére. Mert a településtervezés a jó kompromisszumok művészete. Nem önmegvalósítás, hanem szolgálat.